

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-19)

20 KASIM DÜNYA ÇOCUK HAKLARI GÜNÜ (2024)

İnsan hakları, ırk, cinsiyet, milliyet, etnik köken, dil, din veya herhangi bir başka statüye bakılmaksızın her bireyin doğuştan sahip olduğu evrensel haklar ve özgürlüklerdir.¹ İnsan hakları evrensel ve devredilemezdir.² Birleşmiş Milletler, 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul ederek insan hakları konusunda ortak bir standart belirlemiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilk maddesine göre *"Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar."*³ Çocuklar ve gençler tüm diğer yetişkinler gibi doğuştan insan haklarına ve ayrıca yaş ve gelişim dönemlerine bağlı beklenti ve ihtiyaçlarının farklılık gösterebilmesi nedeniyle bu ihtiyaçlarını tanıyan özel haklara sahiptir.⁴

Çocuğa özel bir ilgi göstermek gerekliliği ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonunda çok sayıda yetim çocuğun ortaya çıkmasıyla gündeme gelmiş ve 1924 yılında Milletler Cemiyeti beş maddelik **Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi**'ni yayımlamıştır. Bu bildirme çocukların yaşatılması, gelişmesi ve korunmasının sağlanması konusundaki temel ilkelerin uluslararası düzeyde ilk defa ele alındığı bildirmedir ve 1928 yılında Atatürk tarafından da imzalanmıştır.⁵

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi yayımlanmıştır. Birleşmiş Milletler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocukların içinde bulunduğu durumun daha da kötüleştiğine dikkat çekerek, Cenevre Bildirgesi'ne beş madde daha ilave edilip 20 Kasım 1959 tarihinde 10 maddelik **Çocuk Hakları Bildirgesi**'ni yayımlamıştır. On maddeden oluşan Çocuk Hakları Bildirgesi'nde çocukların fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı bir şekilde büyümesi, özgür ve onura yakışır şekilde gelişmesinin sağlanması, çocukların özel olarak korunması gerektiğine yönelik maddeler yer almaktadır.^{5,6}

Çocuk Hakları Sözleşmesi 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş, 1990'da uluslararası yasa statüsüne kavuşmuştur. Sözleşme, tarihin en çok onaylanan insan hakları antlaşmasıdır.⁷ Türkiye sözleşmeyi, 1990 yılında imzalamış, 1995 yılında yürürlüğe koymuştur. Böylece sözleşmenin; Ayrım gözetmeme (Madde 2), Çocuğun yüksek yararı (Madde 3), Yaşama ve gelişme hakkı (Madde 6), Katılım hakkı (Madde 12) olmak üzere 4 temel ilkesini benimseyerek, Türkiye'deki tüm çocukların insan haklarına saygı duyulması, korunması ve gerçekleştirilmesini sağlama sorumluluğunu yerine getireceğini taahhüt etmiştir.⁸

¹[Internet] UN Global Issues Human Rights <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights> Erişim tarihi: 15.11.2024

²[Internet] UNICEF Convention on the Rights of the Child <https://www.unicef.org/child-rights-convention/what-are-human-rights> Erişim tarihi: 15.11.2024

³[Internet] UNICEF Convention on the Rights of the Child <https://www.unicef.org/child-rights-convention/children-human-rights-explained> Erişim tarihi: 15.11.2024

⁴[Internet] UNICEF <https://www.unicef.org/child-rights-convention/child-rights-why-they-matter> Erişim tarihi: 15.11.2024

⁵ <https://www.sosyalpediatri.org.tr/cocuk-haklari-84367.html> Erişim tarihi: 15.11.2024

⁶ [Internet] 4 Declaration of the Rights of the Child. <https://documents-ddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/142/09/IMG/NR014209.pdf?OpenElement> Erişim tarihi: 15.11.2024

⁷[Internet] UNICEF <https://www.unicef.org/child-rights-convention#learn> Erişim tarihi: 15.11.2024

⁸[Internet] İnsan Hakları Derneği 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü: Çocuk Haklarıyla Çocuktur <https://www.ihd.org.tr/20-kasim-dunya-cocuk-haklari-gunu-cocuk-haklariyla-cocuktur/> Erişim tarihi: 15.11.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2024/2025-19)

Sözleşmenin bir bütün olarak yorumlanmasına yardımcı olmak ve böylece ulusal uygulama programlarına rehberlik etmek için yer alan dört temel ilke şu şekilde ifade edilmektedir⁹;

- **Ayrımcılık yapmama (madde 2):** Taraf Devletler, kendi yetki alanlarındaki tüm çocukların haklarından yararlanmasını sağlamalıdır. Hiçbir çocuk ayrımcılığa uğramamalıdır. Bu, "çocuğun veya ebeveynlerinin veya yasal vasisinin ırkı, rengi, cinsiyeti, dili, dini, siyasi veya diğer görüşleri, ulusal, etnik veya sosyal kökeni, mülkiyeti, engeli, doğumu veya diğer statüsü ne olursa olsun" her çocuk için geçerlidir.
- **Çocuğun üstün yararı (madde 3):** Çocukları etkileyebilecek yönde verilen her karar veya yapılan her işlem sırasında her zaman için onların üstün yararına öncelik tanınmalıdır.
- **Çocuğun varlığını ve gelişimini sürdürmesini sağlama (madde 6):** Her çocuğun yaşama hakkı vardır; çocukların gelişimlerini ve potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için her fırsatın onlara temin edilmesi, karar verme konumundaki bireylerin sorumluluğu altındadır.
- **Katılım (madde 12):** Çocuklar kendilerini etkileyen tüm konularda görüş sahibi olmakta özgür olmalı ve bu görüşlere "çocuğun yaşına ve olgunluğuna uygun olarak" gereken ağırlık verilmelidir. çocuklar kendi haklarının en iyi şekilde nasıl korunacağı ve yerine getirileceğine ilişkin bilgi ve öneri verebilirler.

1954 yılında dünya çapında çocuk haklarına dair farkındalığını artırmak, uluslararası dayanışmayı teşvik etmek ve çocuk refahını geliştirmek amacıyla 20 Kasım, Dünya Çocuk Hakları Günü ilan edilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres Dünya Çocuk Hakları Günü için yayımlanan mesajında, çocukların hayatlarının yoksulluğun ögütücü çarkları arasında kalması, afetler veya çocukları öldüren ve sakat bırakan şiddetli çatışmalarla altüst olması, insanlığın vicdanında bir leke olduğunu söyleyerek, çocukların hakları ve insanlığın geleceği için verdikleri mücadeleyi dinlememiz gerektiğini hatırlatmıştır.¹⁰ Bu yılın teması ise **"Geleceği dinleyin. Çocuk haklarını savunun. (Listen to the future. Stand up for children's rights.)"** olarak belirlenmiştir. Çocuk haklarını savunmak, bugün, yarın ve gelecekte daha iyi bir dünyaya giden pusuladır. Çocuklar daha çok dinlenerek onların kendini ifade etme haklarını yerine getirilebilir, ihtiyaçları anlaşılabilir. Daha iyi bir dünya için çocukların fikirleri ve öncelikleri bugünkü eylemlere dahil edilmelidir.¹¹

⁹[Internet] United Nations, World Children's Day, Background. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/background-convention> Erişim tarihi: 15.11.2024

¹⁰[Internet] UN The Secretary-General Message on World Children's Day <https://unis.unvienna.org/unis/en/pressrels/2024/unisgsm1456.html#:~:text=New%20York%2C%20%20November%202024,tumultuous%20and%20often%20violent%20world>. Erişim tarihi: 15.11.2024

¹¹[Internet] UNICEF State of the World Children's Day <https://www.unicef.org/world-childrens-day#:~:text=In%202024%2C%20World%20Children's%20Day,priorities%20in%20our%20actions%20today>.